

**Biblioteca ASTRA,
Corpul B**

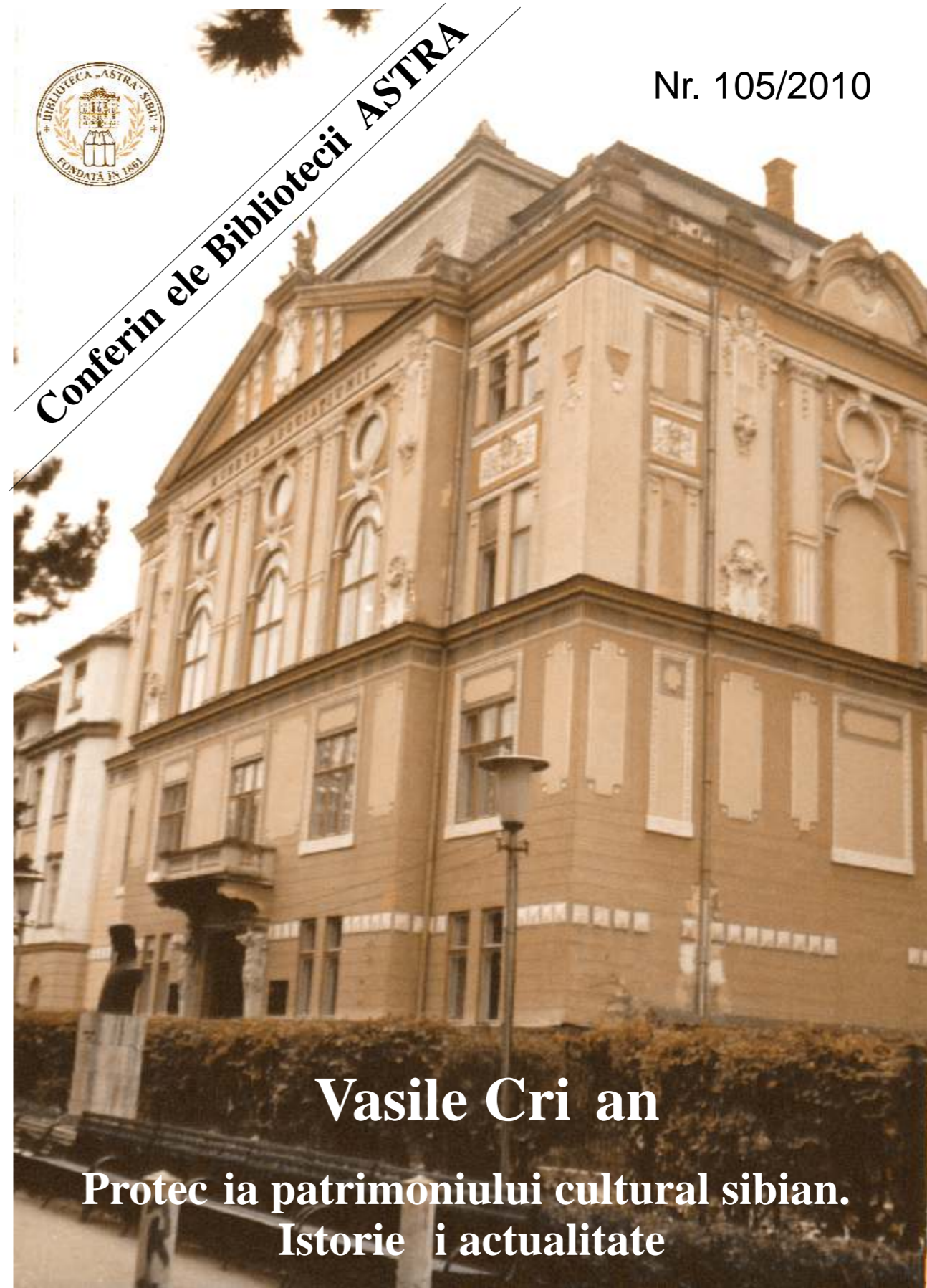

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 105/2010

Vasile Crișan

**Protecția patrimoniului cultural sibian.
Istorie și actualitate**

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:

Vasile Crișan: *Protecția patrimoniului cultural sibian.*

Istorie și actualitate

Coordonatorul colecției: **Onuc Nemeș-Vintilă**
Grafică copertă: **Daniela Rusu**
Editor: **Ioana Butnaru**

Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU
Str. George Barițiu, nr. 5/7
550178 Sibiu/România

Tel: +40 269 210551
Fax: +40 269 215775
Internet: www.bjastrasibiu.ro
E-mail: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: **1843 - 4754**

Vasile Crișan
(n. 1945)

Date bio-bibliografice

Crișan Vasile s-a născut la 7 ianuarie 1945 în comuna Gilău, județul Cluj.

Studiile generale le-a urmat în școala din satul natal iar cele medii la Liceul „Emil Racoviță” din Cluj-Napoca. Este licențiat în istorie la Universitatea „Babeș - Bolyai”, promoția 1967, din același municipiu și doctor în istorie al Universității de Vest din Oradea (2006).

După efectuarea stagiului militar în cadrul Școlii militare de ofițeri de rezervă București - Otopeni, a devenit profesor de istorie la Școala generală Haieu - Oradea (1968), la Liceul „Ioan Lupaș” din Săliștea Sibiului (1968) și director al Școlii generale din Aciliu, comuna Săliște (1968-1973). Între 1973 și 1977 a fost profesor de istorie și director al Căminului cultural din Săliște, apoi, între 1977 și 1983, instructor la Comitetul Județean de Cultură din Sibiu. În anii 1983 și 1984 a fost director al Muzeului Național Brukenthal iar, între 1984 și 1990, președinte al fostului Comitet Județean de Cultură. După evenimentele din decembrie 1989, revine în Muzeul Brukenthal, unde îndeplinește funcțiile de muzeograf la secția de istorie (1990-1991), muzeograf la O.J.P.C.N. (1991-1998), șef secție Bibliotecă (1998), șef secție carte-patrimoniu, rezultată din comasarea Bibliotecii Brukenthal cu Oficiul Județean pentru Patrimoniul Cultural Național (1998-2002). Din iunie 2002, devine, consilier coordonator al compartimentului patrimoniu mobil, la Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național, constituită prin comasarea O.J.P.C.N. cu fostul Inspectorat pentru Cultură al Județului Sibiu. Din ianuarie 2003 și până la pensionarea la

limită de vârstă, la 11 iunie 2008, a îndeplinit funcția de director al respectivei Direcții.

Lucrări publicate în volum: *Sibiu – ghid cultural-turistic*, în colaborare cu dr. Alexandru Avram, Editura Sport –Turism, 1983 , ediția a II-a în Editura FF Press, București, 1998; *Reuniunea Română de Cântări din Săliște*, Casa de Presă și Editură Tribuna, Sibiu, 2003; *Aurel C. Popovici – monografie*, în seria „Biblioteca Brukenthal”, Editura Altip, Alba Iulia, 2008; *Reuniunea Meseriașilor Români din Săliște*, Editura Etape, Sibiu, 2009.

În curs de apariție: Eugenia Crișan, Vasile Crișan, *Școala Populară de Arte și Meserii „Ilie Mincu2, Volum monografic.*

A editat C.D. ROM – urile: *Itinerarii cultural-turistice sibiene*, Sibiu, 2000 și *Sibiul medieval în Albumul Böbel*, Sibiu, 2000.

Lucrări în manuscris: *Reviste pedagogice sibiene (1856-1900); Dinamica modelelor culturale; Personalități culturale sibiene. Aron Cotruș – studiu monografic.*

A publicat numeroase studii și comunicări în volume și reviste, printre care: *Tribuna școlii, Transilvania, Caiet Studio, Repere sibiene, Astra – 125 de ani de la înființare. Filologie și istorie, Sargeția, Buletinul veteranilor de război, Restituiri IV, Angustia, Analele Banatului*, etc.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 –</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>></i>	7
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007		8
Pr. Acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel</i>	13

Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă</i>	14
Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i>	15
George Banu	<i>Actorul european</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbătut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i>	28

Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29
Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri'a, nu are dreptu a se numerá între poporale civilisate”</i>	38

Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i>	39
Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociatiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889</i> ...	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	49

Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor</i>	50
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective)</i>	51
Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI</i>	52
Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două gimnazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI</i>	62

Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret – Atanasie Marian Marienescu</i>	64
Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie</i>	65
Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică</i>	66
Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împuțineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru</i>	75

Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituri</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată</i>	77
Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și Societatea Academică Română</i>	78
Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc</i>	79
Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson</i>	86

Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România</i>	89
George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii Transilvane</i>	90
Constantin Cubleșan	<i>Mihai Eminescu – Cicul schillerian</i>	91
Constantin Cubleșan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist</i>	92
Constantin Cubleșan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farcas Bolyai și János Bolyai.....</i>	96
Alexandru Sterca- Șuluțiu	<i>Nu este sub sóre natiune, care cu mai mare ardóre a animei sê-sí iubésca patrià sí vetr'a strabuniloru sei, cá Românulu</i>	97
Ioan Lupaș	<i>Înființarea „Asociațiunii“ și conducătorii ei</i>	98

Iosif Sterca Șuluțiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. N. 1905</i>	99
Onuc Nemeș-Vintilă	<i>Biblioteci publice din Olanda</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-modela lui M. Gaster (1936)</i>	101
Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoșilor habani</i>	102
Ion Agârbiceanu	<i>Raportul Secretariatului general al Secțiunilor literare-științifice ale „Astreii” dela 6 Iunie 1932 – 27 Mai 1933</i>	103
Liliana Popa	<i>Oameni și cărți în Sibiul de altădată</i>	104
Vasile Crișan:	<i>Protecția patrimoniului cultural sibian. Istorie și actualitate</i>	105

VASILE CRIȘAN

***PROTECȚIA PATRIMONIULUI CULTURAL SIBIAN.
ISTORIE ȘI ACTUALITATE****

Oficiul Județean pentru Patrimoniul Cultural Național Sibiu.

Scurtă istorie

Oficiul Județean pentru Patrimoniul Cultural Național Sibiu (O.J.P.C.N.) a luat ființă în baza Legii nr. 63/1974 privind ocrotirea patrimoniului cultural național. În primele decenii ale existenței sale, Oficiul funcționa ca secție în cadrul Muzeului Național Brukenthal, având drept obiect de activitate evidența, păstrarea, conservarea, cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural de pe raza județului Sibiu. În parametrii stabiliți prin acest act normativ oficiul a activat până după evenimentele din decembrie 1989.

O privire retrospectivă asupra instituției chemate să vegheze asupra patrimoniului cultural din județul nostru impune câteva observații. Istoria sa poate fi divizată în două perioade distincte: de la înființare și până în decembrie 1989 și cea de a doua, din februarie 1990 până la desființarea sa în anul 2001.

Etapa cuprinsă între anii 1975 și 1989 s-a caracterizat prin complexitate și performanțe deosebite, în condițiile în care munca O.J.P.C.N. a fost subordonată aplicării prevederilor Legii 63/1974.

* Conferință prezentată în ziua de 16 mai 2008.

În cea de a doua perioadă a existenței sale, cuprinsă între 1990 și 2001, ca multe alte structuri create de regimul comunist, Oficiul pentru Patrimoniul Cultural Național Sibiu intră într-un declin pronunțat. Etapa parcursă până la contopirea sa cu Inspectoratul pentru Cultură se caracterizează printr-o accentuată hemoragie de specialiști, de nimeni stăvilită, înspre domenii mai atractive de activitate, de stagnarea și încetarea treptată a activităților de evidență, conservare și cercetare științifică a patrimoniului. Abrogarea pripită și fără discernământ a legislației de protecție a patrimoniului, urmată de bâlbâielile normative ale noilor diriguitori ai culturii în numele unei reforme care nu se mai finaliza, au fost principalele cauze ale declinului structurilor de protecție a patrimoniului în perioada post decembristă. Pe de altă parte, exodul populației germane, accesibilitatea călătoriilor în străinătate, liberalizarea comerțului cu bunuri culturale și înmulțirea relațiilor culturale cu străinătatea, au adus după sine creșterea solicitărilor O.J.P.C.N. în acest sector de competențe.

Actele normative care au încercat să jaloneze munca oficiilor de patrimoniu după decembrie 1989, alături de Decretul C.P.U.N .nr. 53 din 5 februarie 1990 care abroga legislația patrimoniului, au fost: O.G. 27/1992, devenită Legea 11/1994 și O.G. 68/1994, devenită Legea 41/1995. Pe baza acestor firave acte legislative a fost elaborat Ordinul M.C. privind criteriile de clasare a bunurilor culturale care fac parte din P.C.N. și metodologia de eliberare a certificatelor de export.¹

*

* *

Direcțiile de activitate ale oficiului de patrimoniu în prima perioadă a existenței sale rezultau din competențele acordate prin Legea 63/1974 și erau centrate pe ocrotirea Patrimoniului Cultural Național (P.C.N.). În accepțiunea

legii, P.C.N. cuprindea **bunurile cu valoare artistică deosebită** (obiecte sau monumente de arhitectură și artă plastică, decorativă și aplicată, străvechi, antice, medievale sau moderne, opere reprezentative ale unor personalități creatoare consacrate române sau străine, sau care prin nivel artistic sau raritate sunt în cel mai înalt grad reprezentative pentru cultura și arta națională și universală, inclusiv pentru creația populară); **bunuri cu valoare istorică și documentară** (monumente istorice sau arheologice, obiecte și documente cu valoare documentară, manuscrise, cărți bibliofile, alte bunuri cu valoare de raritate sau unicat reprezentative pentru anumite epoci, instituții, evenimente, personalități, mărturii ale științei și tehnicii, numismatice, filatelice); **bunuri cu valoare științifică de document al naturii de importanță deosebită** (piese din natură dispărute sau foarte rare, monumente ale naturii, fosile, trofee rare, endemisme și tipuri conservate sau naturalizate).

Pentru toate aceste categorii de bunuri de patrimoniu, instrucțiunile de aplicare a Legii 64/1974, elaborate în anul 1975, stabileau atribuții bine determinate oficiilor județene de patrimoniu în următoarele sectoare de activitate:

A) Evidența patrimoniului de pe raza județelor respective.

În acest domeniu de competențe O.J.P.C.N. avea datoria să centralizeze declarațiile deținătorilor de bunuri culturale susceptibile de a face parte din P.C.N., persoane fizice, organizații și instituții specializate sau nu, culte religioase. Toată lumea avea obligația stipulată în mod expres de lege să întocmească astfel de declarații în termen de 60 de zile de la apariția legii și să le depună la oficiile din raza de competență, în ideea după care Patrimoniul Cultural Național al României aparține prin valoarea sa cultural-socială poporului, făcând parte din averea societății. (Art. 3, Legea 63/1974). Această obligativitate a depunerii declarațiilor, mai ales de către persoanele fizice, a

fost considerată un abuz al legiuitorilor regimului comunist împotriva dreptului de proprietate și a reprezentat argumentul, destul de discutabil, al abrogării sale pripite la începutul lunii februarie 1990. Aceste declarații au fost înregistrate la O.J.P.C.N., acțiunea reprezentând începutul muncii de evidență a patrimoniului.

Deoarece deținătorii de bunuri culturale, mare parte dintre aceștia neavizați în legătură cu valoarea bunurilor pe care le dețin, nu aveau competența să se exprime asupra calității de bun de patrimoniu, O.J.P.C.N. avea obligația trierii și selectării acestor declarații, prin comisii de specialiști alcătuite din minimum trei persoane, din care obligatoriu doi specialiști din domeniul cerut de obiectele avute în vedere. Puteau fi utilizați în comisiile de expertiză și specialiști din afara oficiilor, cu competență recunoscută. Prin regulamentul menționat erau stabilite atribuțiile acestor comisii care aveau obligația să se deplaseze la domiciliul deținătorilor de patrimoniu, să selecteze bunurile susceptibile de a face parte din P.C.N., să consemneze caracteristicile lor prin fișe analitice de evidență (F.A.E.), să evalueze starea lor de conservare, să recomande măsuri de securitate, de conservare și eventuale propuneri de restaurare. Printre aceste obligații ale comisiilor de expertiză, unele frizau cutumele de proprietate asupra acestor prezumtive valori de patrimoniu. Astfel, comisia avea obligația de a elabora propuneri de transferare, prin trecerea în custodia instituțiilor specializate, a unor bunuri, să facă propuneri de sancționare a persoanelor care se sustrăgeau de la declararea unor bunuri susceptibile de a face parte din P.C.N., ș.a.

Fișele analitice de evidență se întocmeau în două exemplare, dintre care unul rămânea la oficiu iar al doilea exemplar era expediat lunar la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, în cadrul căreia funcționa Direcția pentru Patrimoniu Cultural Național. Fișele analitice de evidență trebuiau să

fie însoțite de fotografii ale obiectelor expertizate. După înființarea Centrului Informatizare și Memorie Culturală (C.I.M.E.C.), fișele erau preluate de acesta. Aici urma procesul de înregistrare, prelucrare automată a datelor și evidență centralizată. Eventualele fișe care conțineau erori sau lacune evidente erau returnate pentru refacere. Misiunea întocmirii F.A.E. revenea specialiștilor din muzee, biblioteci și arhive pentru patrimoniul propriu și cei de la O.J.P.C.N. pentru deținătorii particulari, culte și instituții deținătoare care nu dispuneau de personal calificat. Toate fișele erau centralizate la oficiu, unde erau înregistrate și trimise lunar la Ministerul Culturii.

În urma punerii la punct a acestui sistem de lucru, în arhiva O.J.P.C.N. s-au adunat date numeroase privind deținătorii de bunuri susceptibile de a face parte din P.C.N., numărul acestora, starea de conservare, necesitățile de restaurare, etc. O parte a acestora au format obiectul activităților de expertizare, prin întocmirea fișelor analitice de evidență și înaintarea acestora la C.I.M.E.C.

Între 1975 și 1982 evidența științifică a Patrimoniului Cultural Național s-a efectuat pe F.A.E. tipizate pe categorii de bunuri de patrimoniu. Începând din 1982 s-a trecut la completarea unui nou tip de fișă analitică, prelucrabilă computerizat. Datorită culorii tiparului erau denumite „fișele verzi”. Informațiile stocate pe fișele elaborate până la acea dată au trebuit să fie transferate pe cele noi, operația reprezentând un volum imens de muncă. De această dată s-a început cu bunurile de valoare excepțională, conform listelor înaintate de Ministerul Culturii.

La data de 14 august 1985 **structura patrimoniului mobil de valoare deosebită** estimat de specialiștii O.J.P.C.N. și ai Muzeului Brukenthal se prezenta după cum urmează:

<i>Deținători</i>	<i>Domeniul</i>	Total bunuri culturale de valoare deosebită	F.A.E. elaborate până în august 1985
Muzeul Brukenthal	- Istorie naturală	129.109	15.814
	- Istorie-arheologie	24.264	4.505
	- Artă plastică	2.944	2.944
	- Etnografie și artă populară	582	582
	- Carte veche și documente	856	852
Total		157.751	24.697
Alți deținători	- Istorie-arheologie	538	538
	- Etnografie și artă populară	564	564
	- Carte și valori bibliofile	546	546
Total		1.648	1.648
Total general		159.399	26.345

Tabelul de mai sus sintetizează rezultatele activității de evidență științifică a patrimoniului mobil în deceniul trecut de la înființarea oficiului.

În perioada menționată, O.J.P.C.N. Sibiu și-a concentrat atenția asupra evidenței și a fișării patrimoniului din instituțiile specializate (Muzeul Național

Brukenthal, Biblioteca ASTRA, Muzeul Municipal Mediaș, muzeele orășănești Cisnădie și Agnita, muzeele sătești Rășinari, Cristian, Galeș, Avrig, Cisnădioara, Poplaca, Gura Râului, Poiana Sibiului precum și colecția de carte a Liceului „Gheorghe Lazăr”). De altfel, aceste instituții, alături de culte, sunt cei mai importanți deținători de patrimoniu cultural.

Introducerea fișelor de evidență prelucrabile informatizat, în condițiile în care tehnologiile IT erau la începuturile lor iar instituțiile deținătoare nu dispuneau de calculatoare, a încetinit considerabil ritmul procesului evidenței științifice a patrimoniului mobil.

Dinamica inventarierii P.C.N. pe fișe analitice de evidență prelucrabile informatizat se prezintă în felul următor:

An	19	198	19	19	198	19	19	198	19	19	19	199	19	To
ul	82	3	84	85	6	87	88	9	90	91	92	3	94	tal
FA	68	126	22	34	106	15	93	175	-	13	22	-	22	60
E	95	23	55	59	2	35	56	07		97	67		82	63
														9

Pentru a face o sinteză a activității de evidență științifică a patrimoniului mobil din județ apelăm la o informare a O.J.P.C.N. Sibiu din 18 aprilie 1989. De atunci și până astăzi datele asupra patrimoniului mobil deținut de instituții, organizații obștești și culte nu au suferit modificări semnificative. La acea dată, actele normative făceau distincție între **bunuri susceptibile de a face parte din patrimoniul cultural național** și **bunuri culturale comune**. La rândul lor, bunurile din prima categorie, în funcție de valoarea lor, erau încadrate în categoriile Tezaur și Fond ale Patrimoniului Cultural Național. **Tezaurul** cuprinde bunurile mobile cu valoare excepțională iar **Fondul** este

14 **Conferințele Bibliotecii ASTRA**

reprezentat de bunuri mobile cu valoare și semnificații deosebite. Menționăm, de asemenea, că bunurile culturale încadrabile în categoriile de mai sus se găseau în cadrul muzeelor, bibliotecilor și în punctele de concentrare ale cultelor religioase ortodox și evanghelic C.A.

Situația evidenței P.C.N. din județul Sibiu, în aprilie 1989, era următoarea:

I. Bunuri aparținând P.C.N. și bunuri culturale comune din Complexul Muzeal Brukenthal

1. Total bunuri pentru care se întocmesc F.A.E. - 1.280.852

2. Total F.A.E. realizate - 105.106

3. Total bunuri culturale ce urmează a fi fișate - 1.106.296

4. Total F.A.E. trimise la C.I.M.E.C. - 40.043

5. Total F.A.E. prelucrate și returnate de la C.I.M.E.C. - 7.199, din care:

Galeria de artă - 496

Muzeul de istorie - 815

Secția de etnografie și artă populară - 5.888

6. Total F.A.E realizate și încă netrimise spre prelucrare - 15.005

II. Bunuri culturale susceptibile de a face parte din P.C.N. de pe teritoriul județului Sibiu

1. Total bunuri culturale susceptibile de a face parte din P.C.N. - 35.504

2. Total F.A.E. realizate - 8.858

3. Total bunuri ce urmează a fi fișate - 26.646

4. Total F.A.E. înaintate la C.I.M.E.C. - 7.089

5. Total F.A.E. ce urmează a fi întocmite în 1989 - 1.769

6. Total F.A.E. returnate de la C.I.M.E.C. - 1.946

La situațiile statistice prezentate mai sus facem următoarele precizări:

- Ultimele fișe analitice de evidență trimise de O.J.P.C. Sibiu la C.I.M.E.C. poartă data de 26 martie 1994.

- Totalul fișelor de evidență informatizate în evidența O.J.P.C.N. este de 60.639. Nu toate au fost remise spre prelucrare la Institutul de Memorie Culturală, multe fiind incomplete.

- După 1990 activitatea de fișare științifică a patrimoniului practic a încetat. Fișele analitice de evidență realizate după această dată reprezintă în exclusivitate carte veche românească și carte rară străină din cadrul Bibliotecii Brukenthal. Lipsa unei strategii coerente a Ministerului Culturii în domeniul evidenței patrimoniului mobil deținut de muzee și condiționarea fișării patrimoniului muzeal exclusiv de către specialiștii atestați de minister a limitat și mai mult activitatea de evidență centralizată a patrimoniului muzeal.

Desființarea oficiilor prin comasare cu inspectoratele de cultură și înființarea direcțiilor de cultură, culte și patrimoniu cultural, fără investirea acestora cu atribuții în domeniu, în numele unei iluzorii autonomii instituționale, sunt alte explicații plauzibile a situației create.

Din datele statistice prezentate mai sus, coroborate cu F.A.E. - urile întocmite și remise la C.I.M.E.C., rezultă, în linii generale, volumul de muncă investit de specialiștii sibieni în domeniul evidenței științifice a patrimoniului. Fișele returnate de către Institutul de Memorie Culturală sunt cele care au fost prelucrate informatizat și introduse în baza de date ale instituției. Ele au fost, la rândul lor remise secțiilor muzeului și Bibliotecii ASTRA. Cele realizate de

specialiștii O.J.P.C.N. se găsesc în arhiva Inspectoratului pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național.

B) În domeniul conservării și protecției patrimoniului O.J.P.C.N. a fost încadrat, până în 1990, cu un specialist în domeniul conservării patrimoniului cultural, care îndeplinea, concomitent, și funcția de conservator general al Muzeului Brukenthal.

Periodic erau efectuate activități de verificare a stării de conservare, protecție și pază a P.C.N. deținut de muzee, biblioteci, instituții publice, culte religioase, precum și la colecții particulare semnificative. În timp, această muncă s-a soldat cu îmbunătățirea condițiilor de conservare în depozitele muzeelor, cu acțiuni ample de conservare și reorganizare muzeotehnică la muzeele din Rășinari, Gura Râului, Avrig, Agnita, Mediaș, Galeș, Săliște, Cârțișoara, Cisnădie, Poplaca, Cristian și Cisnădioara.

Pentru îmbunătățirea condițiilor de conservare și securitate a bunurilor susceptibile de a face parte din P.C.N. deținute de bisericile ortodoxe au fost organizate de către Mitropolia Ardealului, cu sprijinul specialiștilor O.J.P.C.N. **puncte de concentrare** ale bunurilor de patrimoniu mobil, în special icoane pe lemn și sticlă precum și cărți vechi și documente, în Sibiu, Mediaș, Agnita, Sibiul și Fofeldea. Ulterior, punctul de concentrare Mediaș a fost desființat și bunurile culturale au fost aduse la Sibiu. Acțiunea a fost pe cât de importantă pe atât de complexă, presupunând alegerea spațiilor, amenajarea lor în vederea asigurării securității contra efracției și P.S.I., mobilarea adecvată, asigurarea microclimatului, selectarea și preluarea din teritoriu a bunurilor concentrate, conservarea și evidența lor.

Tot prin O.J.P.C.N. s-a asigurat asistența de specialitate referitoare la toate lucrările de reparații capitale, restaurări și alte intervenții la monumentelor istorice și a picturilor murale, în special din biserici.

În 1984 O.J.P.C.N. a întreprins o acțiune de amploare legată de conservarea Colecției de carte și documente Czekelius iar, în 1985, specialiștii O.J.P.C.N. au efectuat evidența, conservarea și preluarea de către Muzeul Național Brukenthal a colecției Engber.

C) Cercetarea și valorificarea P.C.N. din raza de competență a reprezentat o altă coordonată a activității O.J.P.C.N. și a specialiștilor din muzee și biblioteci.

În decursul timpului, alături de numeroase comunicări și referate susținute la manifestări științifice, multe dintre ele publicate în literatura de specialitate, au fost editate importante volume vizând patrimoniul cultural din județul Sibiu.²

D) Activități de expertiză și eliberarea de certificate de export temporar sau definitiv a reprezentat o muncă de răspundere pentru specialiștii O.J.P.C.N. Sibiu. Domeniul, supravegheat atent de organele statului, a făcut obiectul a două cercetări ale procuraturii.

Ca o ilustrare a volumului de muncă depus în acest domeniu, consemnăm faptul că în perioada existenței oficiului documentele consemnează înregistrarea a 16.594 cereri de expertiză cu 66.447 expertize efectuate. Acestea erau validate în cadrul **comisiilor de expertiză** convocate, de regulă, cu frecvență lunară. Aceste comisii erau formate din specialiști ai O.J.P.C.N. și ai Muzeului Național Brukenthal.

E) În domeniul Patrimoniului Cultural Național imobil, preponderența proprietății de stat asupra acestuia, existența sistemului centralizat și planificat, inclusiv în domeniul restaurărilor și al reparațiilor capitale, au condus la caracterul restrâns al atribuțiilor O.J.P.C.N. în acest sector de activitate. Sunt, totuși, de remarcat luările de poziție repetate,

exprimate în scris sau în cadrul organismelor județene și municipale de avizare a proiectelor și planurilor de sistematizare, asupra unor erori de concepție sau de execuție în rezervațiile de arhitectură, în zonele de protecție a unor monumente istorice sau privitoare la intervenții neavenite asupra unor monumente. O.J.P.C.N. s-a opus, atât cât i-a stat în putință, demolărilor din zone istorice propuse prin proiecte de sistematizare în Sibiu și Agnita, dar și în alte localități ale județului. Poate și datorită acestei atitudini, în zona sibiană agresiunile împotriva patrimoniului imobil nu au fost semnificative. Din păcate, ele s-au înmulțit îngrijorător după 1990.

Munca de evidență științifică a patrimoniului imobil desfășurată în anii premergători a stat la baza întocmirii Listei Monumentelor Istorice din județul Sibiu, elaborată de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice (C.N.M.A.S.I.) în anul 1991 și reactualizată periodic, cu sprijinul specialiștilor sibieni din cadrul O.J.P.C.N. și ai Direcției Județene pentru Cultură și Patrimoniu Cultural Național.

*

* *

Personalul încadrat în O.J.P.C.N. Sibiu în primii ani de la înființare era de 18 persoane. Directorul Muzeului Brukenthal era, după lege, șeful O.J.P.C.N. El prezida ședințele comisiilor de expertiză și asigura logistica oficiului prin compartimentele specializate ale instituției (personal, administrativ, financiar-contabil, ș.a.). Problemele curente erau girate de un muzeograf coordonator numit de director. Până în 1990 aceștia au fost: Marcela Tatu (1975-1977) și dr. Alexandru Avram (1977-1990). În anul 1990 Alexandru Avram devine, prin noua organigramă a Muzeului Național Brukenthal, șef secție O.J.P.C.N., până în iunie 1999, când conducerea instituției, cu avizul Ministerului Culturii, unifică O.J.P.C.N. cu Biblioteca

Brukenthal, creând secția carte-patrimoniu. Cu ocazia acestei reorganizări, dr. Vasile Crișan, șeful bibliotecii, preia conducerea activității O.J.P.C.N. până la desființarea acestuia.

După evenimentele din decembrie 1989, Oficiul de patrimoniu intră într-o degradingoladă accentuată. Prin Decretul C.P.U.N. nr. 90 din 5 februarie 1990, atât Legea 63/1974, cât și Decretul nr. 53/1975, acte normative care reglementau regimul scoaterii din țară a bunurilor culturale, au fost abrogate. Personalul oficiului în perioada 1991-2001 s-a redus la cinci oameni, dintre care patru specialiști și o secretară.

În plan legislativ Decretul C.P.U.N. din februarie 1990 acordă competențe în domeniul protejării Patrimoniului Cultural Național Comisiei Muzeelor și Colecțiilor de pe lângă nou înființatul Minister al Culturii. Până la noi reglementări sunt menținute, totuși, în vigoare dispozițiile Decretului 53/1975 privind activitățile oficiilor în domeniul avizării scoaterii peste graniță a bunurilor culturale. Decretul prevedea categoriile de bunuri ce puteau forma obiectul exportului definitiv.

În așteptarea legilor patrimoniului cultural mobil și imobil, prin Decretul 91 din 5 februarie 1990 se constituie și **Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice (C.N.M.A.S.I.)**, cu atribuții în domeniul evidenței, protejării, conservării, restaurării și punerii în valoare a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice indiferent de regimul proprietății lor. În teritoriu au fost organizate comisii zonale cărora le-au fost delegate unele atribuții, inclusiv în domeniul avizării de proiecte. O astfel de **Comisie zonală a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice (C.Z.M.A.S.I.)**, având arondate județele Sibiu, Brașov, Harghita, Covasna, Mureș și Bistrița, a funcționat și la Sibiu până la desființarea acestora prin Ordonanța de guvern nr. 68/1994, devenită Legea 41/1995. Prin

dispariția Comisiei zonale, activitatea în domeniul protejării patrimoniului imobil a fost serios dereglată. O seamă de atribuții au fost plasate Inspectoratului Județean pentru Cultură iar altele au rămas în seama Oficiului de patrimoniu. Deoarece în cadrul acestuia lucra un istoric de artă iar la Inspectoratul pentru Cultură – un arhitect, s-a simțit nevoia precizării atribuțiilor fiecăruia printr-un protocol încheiat la începutul lunii martie 1998, O.J.P.C.N. revenindu-i misiunea gestionării Listei Monumentelor Istorice (dr. Alexandru Avram) iar Inspectoratului pentru Cultură (arh. Ioan Bucur) – sarcini de avizare a proiectelor. Era mult prea mare responsabilitatea și volumul de muncă față rigorigle domeniului.

În această perioadă „de tranziție”, în care în România s-au distrus bunuri, valori și tradiții mai multe decât în cele două războaie mondiale care au afectat istoria acestei țări, munca de cercetare științifică, de conservare și valorificare a P.C.N. a încetat aproape cu desăvârșire. Ordinul M.C. nr. 1284 din 12 noiembrie 1996 privind criteriile de clasare a bunurilor culturale care fac parte din P.C.N. și metodologia de eliberare a certificatelor de export, în lipsa legilor patrimoniului, nu s-a aplicat decât în privința exportului de bunuri culturale. O.J.P.C. Sibiu, la fel ca și cele din țară, și-a concentrat preocupările în două direcții. Prima se referă la expertizarea și la eliberarea certificatelor de export definitiv și temporar de bunuri culturale. Solicitățile în acest domeniu au crescut exponențial datorită plecării masive a sașilor din localitățile județului, a liberalizării exportului de bunuri culturale și a intensificării schimburilor culturale ale instituțiilor muzeale cu străinătatea. Al doilea domeniu în care Oficiul s-a angrenat a fost cel al evidenței, clasării și cercetării științifice a patrimoniului cultural imobil.

În primul domeniu, cel al eliberării certificatelor de export, muncă mai mult de rutină și de deservire a publicului, volumul activităților O.J.P.C.N.

Sibiu este ilustrat de dinamica anuală a solicitărilor. Astfel, în perioada 1990-2000 numărul expertizelor efectuate a fost următorul:

An	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	20	20	Tot
ul	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	al
Ex	67	17	13	18	89	19	15	18	12	12	90	29	295
-	17	39	06	40	52	34	00	80	34	61	7	7	67
tize													

Cele două vârfuri de sarcină se datorează exodului sașilor în primii ani de după evenimentele din decembrie 1989 și exportului de mobilier pentru firme private (1994).³

Oficiul, deși ca structură și funcționalitate mult mai redus prin plecarea unor specialiști în alte sectoare de activitate, a supraviețuit până în anul 2001. În toată această perioadă specialiștii O.J.P.C.N. au participat la dezbateri, consfătuiri, simpozioane privind problematica patrimoniului, inclusiv asupra legislației în domeniu, considerată drept punct de pornire a oricărei reforme serioase.

Un studiu asupra problematicii O.J.P.C.N. în acel moment al existenței sale, realizat în iunie 1997 de autorul acestor rânduri, ale cărui concluzii au rămas valabile până la sfârșitul existenței sale, releva următoarele:

- Principalele puncte slabe ale instituției au fost de natură **organizatorică, legislativă și de imagine.**

Aspectele organizatorice vizau neadecvarea structurii de personal al O.J.P.C.N. la sarcinile pe care le avea de rezolvat;

Cele legislative se refereau la necesitatea așezării activității de ocrotire a patrimoniului pe baza unor legi și reglementări clare, de durată, lipsite de echivoc.

Au fost numeroase aspectele de imagine a O.J.P.C.N. acumulate de-a lungul timpului și mai ales în ultimii ani ai existenței sale. Ele au avut mai multe cauze, dintre care se impun a fi relevate cele mai relevante. În primul rând, oficiile de patrimoniu erau percepute ca organisme restrictive de către persoanele fizice și cultele religioase obligate să-și declare bunurile susceptibile de a face parte din P.C.N., să anunțe circulația lor, să solicite expertize și certificate pentru exportul bunurilor ce le aparțineau. În al doilea rând, un impact negativ l-a avut aplicarea Legii 112 privind trecerea în proprietate privată a imobilelor cu destinația de locuință, când O.J.P.C. era considerat principalul vinovat al faptului că oamenii nu-și puteau cumpăra locuințele situate în monumentele de arhitectură. Constrângerile avizării proiectelor de intervenții pentru imobilele monumente istorice sau situate în rezervațiile de arhitectură, numeroasele litigii provocate de nerespectarea condițiilor impuse prin avize au condus la raporturi cu conotații negative cu autoritățile locale, cu proiectanți, constructori, beneficiari și, adesea, cu mass-media. Un efect negativ aparte, pe termen lung și presărat cu multe patimi, a amestecat O.J.P.C.N. în conflictul dintre un senator P.D. (Corneliu Bucur) de Sibiu și ministrul culturii Ion Caramitru, în perioada 1996-2000, soldat cu campanii de presă, anchete senatoriale, departamentale și, din nefericire pentru unii specialiști ai Oficiului, cu dosare penale, ajunse până la Curtea Supremă de Justiție, soluționate prin scoaterea de sub urmărire penală a acestora și casarea cauzei.⁴

• Un alt aspect deficitar semnalat de raportul amintit evidențiază faptul că în ultimii ani de activitate, accentul s-a deplasat pe problematica patrimoniului

imobil deținut de persoanele fizice și juridice fără ca O.J.P.C.N. să-și dezvolte schema de personal în această direcție. De aici a rezultat o acoperire necorespunzătoare a problematicii acestui domeniu.

Pornind de la aceste constatări, studiul propunea unele măsuri de redresare în condițiile legislației din momentul elaborării. Ele au reprezentat programul minimal de management a activității de protecție a patrimoniului cultural din județul Sibiu din anii care au urmat. Le reproducem în rândurile care urmează așa cum au fost redactate, mare parte dintre ele rămânând de actualitate:

- Adecvarea structurii organizatorice a O.J.P.C.N. problematicii patrimoniului imobil prin dezvoltarea unui serviciu încadrat cu 2-4 posturi de specialitate (arhitect, inginer constructor, informatician, fotograf), cu dotările logistice și birotica și dotările logistice necesare;

- Dacă propunerile de mai sus nu sunt posibil de realizat în situația bugetară actuală, se va apela la personalul existent prin stimularea spiritului de echipă, a pluridisciplinarității – în opoziție cu stricta specializare practică până acum. În această idee, vor fi revăzute sarcinile de serviciu, fișele posturilor și vor fi demarate programe de perfecționare în acest domeniu;

- Vor fi reevaluate raporturile cu primăriile din județ, prioritar cu departamentul de specialitate al Primăriei Sibiu. Se va folosi experiența colaborării cu Primăria municipiului Mediaș, unde lunar, în întâlniri comune ale O.J.P.C.N., Inspectoratului pentru Cultură, Serviciului tehnic al primăriei și cu consultarea altor specialiști, se analizau dosarele depuse spre avizare și se elaborau soluții. Pentru Sibiu propunem întâlniri săptămânale, la o dată și oră stabilite prin consens;

- O.J.P.C.N. va întocmi baze de date cu firmele și persoanele fizice care desfășoară activități de proiectare, construcții, confecționări de firme,

elemente de tâmplărie, feronerie, etc în cele două municipii și în județ. Se vor concepe și derula programe de instruire, dezbateri, perfecționări pe categorii socio-profesionale privind rigorile activităților de proiectare, construcții, restaurări și a altor categorii de intervenții în zonele de rezervații de arhitectură și la monumentele istorice;

- Va fi elaborat un document, denumit provizoriu „Carta albă” a orașului, care să reprezinte un îndrumar pentru toate persoanele fizice sau juridice interesate să execute lucrări în spațiile protejate prin lege. Acest document cu intenții normative va fi corelat cu planurile urbanistice generale (P.U.G.) ale localităților. La baza elaborării lui va sta legislația în vigoare, inclusiv viitoarea lege a patrimoniului cultural imobil, Convenția de la Veneția privitoare la principii ale intervențiilor asupra monumentelor istorice, alte documente interne și internaționale privitoare la protecția patrimoniului construit;⁵

- Conferințe de presă lunare sau ori de câte ori va fi nevoie pentru mediatizarea problematicii protecției patrimoniului;

- Promovarea principiilor medicinei imobiliare și sprijinirea abordărilor interdisciplinare a domeniului. Lansarea inițiativei constituirii Fundației de medicină imobiliară care să aibă în vedere toate monumentele istorice și rezervațiile de arhitectură din județ, nu numai din Sibiu;⁶

- Stabilirea unui program riguros de relații cu publicul, astfel încât solicitanții de avize și certificate de export să știe cu certitudine când vor primi răspunsul la solicitări; Scurtarea termenelor de avizare, instituirea tarifelor de urgență ale căror costuri să fie de 5-10 ori mai mari decât cele obișnuite; Deservirea promptă, profesională și civilizată a solicitanților va fi un obiectiv prioritar al programului, de care depinde în proporție de peste 65% imaginea O.J.P.C.N.;

- Afișarea la sediul instituției a planului zonei istorice a municipiului Sibiu, cu specificarea perimetrelor zonelor protejate și a categoriilor de monumente, împreună cu Lista monumentelor istorice din județul Sibiu. Se va avea în vedere constituirea unui minim serviciu de consultanță;

- Mai multă flexibilitate și maleabilitate a serviciilor pe baza unor programe pe termen scurt, mediu și lung, elaborate și acceptate prin consens de factorii implicați în ocrotirea patrimoniului;

- Colaborarea cu organisme neguvernamentale interesate de problematica patrimoniului. Elaborarea de parteneriate cu societatea civilă în domeniul conservării, restaurării și punerii în valoare a P.C.N.

Dacă în domeniul adecvării structurii de personal a oficiului la obiectivele pe care le avea de îndeplinit propunerile au rămas doar în faza de deziderat, o parte dintre ideile cuprinse în documentul citat s-au materializat în elaborări legislative, în îmbunătățirea muncii de avizare și, în general, a relației cu publicul, cu comunitățile locale și cu societatea civilă. În acești parametri a funcționat O.J.P.C.N. Sibiu până la desființarea instituției.

*

* *

Legea 182 din 25 octombrie 2000 privitoare la protecția patrimoniului cultural național mobil prevedea reorganizarea inspectoratelor județene pentru cultură, „prin comasare cu oficiile județene pentru patrimoniu cultural național în direcții pentru cultură și patrimoniu cultural național”. Ca o consecință a acestei legi, H.G. nr. 286 din 8 martie 2001 privind organizarea și funcționarea Ministerului Culturii și Cultelor specifica înființarea direcțiilor județene pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național, prin transferul personalului de la inspectoratele județene și de la oficiile de patrimoniu și organizarea de examene sau concursuri, potrivit legii, pentru ocuparea posturilor în termen de

90 de zile de la intrarea în vigoare a Hotărârii de Guvern. În baza acestor acte normative, începând din 13 iunie 2001, Oficiul pentru Patrimoniu Cultural Național al județului Sibiu își încetează existența, după o istorie de numai 26 de ani.

*

* *

Renunțarea la oficiile pentru protecția patrimoniului cultural național, ca structuri de sine stătătoare în cadrul muzeelor județene și transferul atribuțiilor acestora nou înființatelor direcții județene pentru cultură și patrimoniu cultural național făcea parte dintr-un amplu proces de reformă în domeniul culturii, impus de schimbările regimului politic și de necesitatea alinierii legislației românești la normele internaționale în procesul integrării în Uniunea Europeană.

Dacă analizăm lucrurile retrospectiv, prin prisma impactului acestor măsuri asupra activității de protecție a patrimoniului, greșeala mare a guvernelor post decembriste a fost abrogarea intempestivă a Legii 63/1974 și implozia, probabil dorită, a oficiilor de patrimoniu ce funcționau pe baza ei. Consecința imediată a fost scoaterea ilegală din țară a numeroase valori de patrimoniu, proliferarea comerțului ilicit de bunuri culturale, a sustragerilor și furtului de patrimoniu mobil, mai ales din bisericile și casele parohiale părăsite de enoriașii sași, dar și de agresiuni ireversibile asupra patrimoniului construit. Stoparea acestor derapaje și revenirea la normalitate s-a dovedit dificilă și de durată. În acest context intern au luat ființă direcțiile județene pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național. Evoluțiile pozitive pe plan extern ale României pe calea integrării europene au impulsivat factorii politici și legislativi pe calea adoptării legislației patrimoniului în conformitate cu normele europene în domeniu.

Orice proces de reformă, inclusiv în domeniul protecției patrimoniului, trebuie să cuprindă cel puțin trei elemente: **o bază legislativă** cu principii și norme precis determinate, **mijloace logistice** adecvate și, în al treilea rând, **resursele umane** necesare aplicării primelor două elemente. Punctul de plecare a noilor strategii ale Ministerului Culturii și Cultelor în domeniile patrimoniului au fost documentele Uniunii Europene.

Politici în domeniul protecției patrimoniului la nivelul Uniunii Europene ⁷

Pornind de la imperativele păstrării diversității biologice, culturale și naturale a umanității, documentele internaționale din cea de a doua parte a secolului trecut și de la acest început de secol și mileniu pun accentul pe două elemente fundamentale ale politicilor culturale: **conservarea și valorificarea prin proiecte de dezvoltare durabilă a patrimoniului cultural și natural și asigurarea accesului democratic al tuturor oamenilor la viața culturală a comunităților, la roadele științelor și artei, cu mențiunea expresă a respectului și recunoașterii dreptului la proprietatea intelectuală.**

Punctele de pornire a reglementărilor internaționale sunt trei documente fundamentale în construcția legislativă mondială și europeană: **Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite și Convenția culturală europeană, de la Paris din 19 decembrie 1954 și Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, adoptată în cadrul Conferinței Generale a Organizației Națiunilor**

Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) de la Paris din 16 noiembrie 1972.

Articolul 27 al Declarației Universale a Drepturilor Omului stipulează faptul că:

1. Orice persoană are dreptul de a lua parte în mod liber la viața culturală a colectivității, de a se bucura de arte și de a participa la progresul științific și la binefacerile lui;

2. Fiecare om are dreptul la ocrotirea intereselor morale și materiale care decurg din orice lucrare științifică, literară sau artistică al cărei autor este.

Prevederile Convenției Culturale Europene în domeniul protecției și punerii în valoare a patrimoniului cultural, devenite norme de drept pentru legislația statelor care au aderat la UE, sunt următoarele:

1. Fiecare Parte Contractantă va lua măsurile necesare în vederea apărării contribuției sale la patrimoniul cultural comun Europei și încurajarea sporirii acestei contribuții; (Art.1)

2. Fiecare Parte Contractantă va trebui, în măsura posibilului, să faciliteze circulația și schimbul de persoane ca și de obiecte de valoare culturală; (Art. 4)

3. Fiecare Parte Contractantă va considera obiectele care au o valoare culturală europeană și care sunt sub controlul său ca făcând parte integrantă din patrimoniul cultural comun al Europei, va lua măsurile necesare pentru salvarea lor și pentru a facilita accesul la ele. (Art. 5)

Cel de al treilea document internațional generator de legislație europeană și românească în domeniile de referință este Convenția de la

Paris privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, **adoptată în cadrul Conferinței Generale a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) din 16 noiembrie 1972. Convenția de la Paris a fost printre primele documente internaționale la care a aderat România după decembrie 1989, devenind sursa de drept a legislației pentru protecția și punerea în valoare a patrimoniului cultural și natural în țara noastră.**⁸

Prin aderarea la acest document România își asuma datoria de a identifica și a delimita diferitele bunuri culturale situate pe teritoriul său, de a asigura protecția națională și protecția internațională a patrimoniului cultural și natural, de a recunoaște ca obligație identificarea, ocrotirea, conservarea, valorificarea și transmiterea către generațiile viitoare a patrimoniului cultural și natural, cu toate efectele juridice și de management cultural ce decurg din acestea.

Convenția culturală europeană a constituit și constituie cadrul de desfășurare a activității Consiliului Europei în domeniul educației, culturii, patrimoniului, sportului și tineretului. Până în prezent, 48 de state europene au aderat la ea și participă la activitatea Consiliului în aceste domenii. În spiritul acestei Convenții, dialogul intercultural și comunicarea reprezintă factori esențiali atât pentru prevenirea conflictelor, cât și pentru reconciliere. Diversitatea culturală și patrimoniul cultural constituie bogăția Europei și formează baza unității sale. Proiectul Consiliului Europei ajută statele membre să dezvolte o abordare cuprinzătoare a politicilor pentru diversitatea culturală, în special prin intermediul programului de revizuire a politicilor culturale naționale europene.

Pornind de la aceste documente normative au urmat, în ordine cronologică:

- **Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic, adoptată în La Valeta la 16 ianuarie 1992;**

- **Convenția UNIDROIT privind bunurile culturale furate sau exportate ilegal, adoptată la Roma în 24 iunie 1995, plecând de la liberalizarea circulației bunurilor culturale, caută să limiteze comerțul ilegal, falsificarea și sustragerile obiectelor de artă. A fost ratificată de România prin Legea 149 din 24 iulie 1997;**

- **Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, adoptată la Granada în 3 octombrie 1985 și ratificată de România prin Legea nr. 157 din 7 octombrie 1997;**

- **Convenția europeană a peisajului cultural și natural, adoptată la Florența în 20 octombrie 2000 și ratificată de România prin Legea nr. 451 din 8 iulie 2002;**

- **Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, adoptată la Paris în 17 octombrie 2003 și ratificată de România prin Legea 410 din 29 decembrie 2005;**

Alte reglementări internaționale vizează conservarea biodiversității planetei, cu repercusiuni directe asupra habitatului uman și a peisajului. Cea mai importantă este Convenția privind diversitatea biologică de la Rio de Janeiro adoptată cu prilejul Conferinței Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare, la 5 iunie 1992, ratificată de România prin Legea nr. 58 din 13 iulie 1994. Ea a fost precedată de Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a

habitatelor naturale din Europa, adoptată la Berna în 19 septembrie 1979.

După cum se poate constata din parcurgerea documentelor normative ale Uniunii Europene referitoare la domeniul culturii, cea mai consistentă parte a lor este centrată pe ideea de patrimoniu în diversele sale ipostaze. În zilele noastre patrimoniul a ajuns să desemneze totalitatea bunurilor moștenite din trecut, de ordin natural (resursele) și cultural (artefactele). El a devenit parte definitorie a conștiinței națiunilor și a identității lor în raport cu celelalte națiuni. Această valoare identitară s-a păstrat până în zilele noastre și va reprezenta un vector al conservării specificității de grup în viitorul globalizant.

Politici în domeniul protecției patrimoniului la nivel național.

Activitatea Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național a județului Sibiu în domeniile protecției P.C.N.

Procesul integrării României în Uniunea Europeană a generat un amplu proces de adaptare a legislației românești la cea comunitară.

Politicele în domeniul patrimoniului la nivel național, încă înainte de aderarea României la UE și cu atât mai mult după 1 ianuarie 2007, se axează pe trei coordonate de bază:

- elaborarea actelor normative de aderare la convențiile internaționale privitoare la implementarea strategiilor ONU și UE în domeniile culturii, protecției mediului, a dezvoltării durabile și a conservării biodiversității planetei;

- alinierea legislației românești la cea internațională, în general și a UE, în special, în domeniile culturii, a protejării și promovării patrimoniului cultural prin proiecte de dezvoltare durabilă, pentru conservarea diversității culturale, promovarea creației contemporane și a industriilor culturale, participării cetățenilor la viața culturală, asigurarea libertății religioase și sprijinirea cultelor;

- elaborarea de proiecte, strategii și legislație secundară (ordine ale MCCPCN, protocoale de colaborare, ș.a.) privitoare la politicile publice în domeniile culturii și adiacente.

Treptat, „vidul legislativ”, invocat adesea după 1990 ca explicație a abuzurilor și distrugerilor abătute asupra țării, a fost estompat de o legislație tot mai coerentă și în domeniile protecției patrimoniului. Avem în vedere cu precădere Legea 182/2000, modificată prin Ordonanța de Urgență nr. 16 din aprilie 2003, privind protejarea patrimoniului mobil; Legea 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, Secțiunea a III-a, zone protejate; Legea 378/2001 privitoare la protecția patrimoniului arheologic; Legea 422/2002 privind protejarea monumentelor istorice; Legea 311/2003 a muzeelor și colecțiilor, cu normele de aplicare aferente.

Toate aceste documente normative trimit către direcțiile județene pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național (D.J.C.C.P.C.N.), înființate în 2001 ca structuri în teritoriu ale Ministerului Culturii și Cultelor, către autoritățile administrației publice județene și locale, instituțiile și așezămintele de cultură și societății civile atribuiți, responsabilități și, mai ales, oportunități.

Încadrându-se în acest tablou general, încă de la începutul existenței sale, Direcția Județeană Sibiu pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național s-a organizat pe cinci compartimente funcționale: director (1 post),

compartiment cultură, culte, arte, programe (1 post consilier), patrimoniu mobil (2 consilieri și un referent), monumente istorice (3 consilieri și un referent), compartiment relații publice, asistență, management, resurse umane (1 consilier) și administrativ-contabilitate (1 contabil și 1 referent). Structura organizatorică propusă de noi și aprobată de minister a reprezentat un model urmat și de alte direcții de cultură din țară.

Față de sarcinile de serviciu cu care D.J.C.C.P.C.N. Sibiu a fost investită prin legislația în vigoare, numărul și structura de personal, care în cele mai bune perioade ale existenței sale s-a situat la 15-16 oameni, inclusiv personalul administrativ, a fost și este subdimensionat.

Ca o caracteristică generală a întregii perioade de existență a D.J.C.C.P.C.N. semnalăm deplasarea centrului de greutate pe problematica patrimoniului cultural, considerată principala prioritate a activităților instituției. Odată cu liberalizarea comerțului legal cu bunuri culturale mobile și degrevarea specialiștilor din acest compartiment de obligații de fișare și evidență a patrimoniului din instituțiile deținătoare, s-au înmulțit presiunile și obligațiile pe linia evidenței, protejării și punerii în valoare a patrimoniului imobil. Drept consecință, s-a căutat depășirea handicapului insuficienței personalului calificat prin instituirea de parteneriate pe diverse proiecte cu instituțiile culturale din municipiul și județul Sibiu, în special cu C.N.M. ASTRA, Muzeul Național Brukenthal, Biblioteca județeană ASTRA și Universitatea „Lucian Blaga”, cu Consiliul Județean, consiliile locale și organizații neguvernamentale.

O altă coordonată a managementului D.J.C.C.P.C.N. Sibiu a fost inițierea sau participarea la proiecte culturale având drept miză protecția și punerea în valoare a patrimoniului. Au fost derulate, cu bune rezultate, mai multe proiecte, dintre care menționăm:

- Proiectul „Legile Patrimoniului Cultural Național în dezbatere publică” a avut menirea să conștientizeze opinia publică, autoritățile administrației locale și societatea civilă asupra rigorilor aplicării legislației patrimoniului;

- Proiectul „S.O.S. muzeele sătești”. A avut drept obiective analiza stării de evidență, conservare și punere în valoare a patrimoniului deținut de muzeele și colecțiile muzeale din orașele și satele județului Sibiu. Proiectul, derulat în colaborare cu C.N.M. ASTRA, cu consiliile locale și organisme neguvernamentale, s-a finalizat prin lucrări de reabilitare și restaurare la Muzeul istoric și etnografic „Badea Cârțan” din Cârțișoara, organizarea Muzeului sătesc din Orlat, reabilitarea Muzeului parohial Săliște, cu sprijinul financiar al Direcției Patrimoniu Ecleziastic din Ministerul Culturii și Cultelor;

- Editarea CD-ROM-ului „Itinerarii culturale și turistice sibiene, realizat cu finanțare locală;

- Editarea CD-ROM-ului „Sibiul medieval în Albumul Bobel”, realizat cu finanțare locală;

Ambele materiale au participat la reprezentarea patrimoniului sibian în cadrul pavilionului României la Expoziția Universală de la Hanovra, din anul 2000.

- În cadrul proiectului „Patrimoniul cultural sibian în slujba comunității”, derulat pe o perioadă de mai mulți ani, au fost editate calendare, pliante și fluturași, în tiraj mare, pe localități, având drept scop sensibilizarea comunităților asupra problematicii monumentelor și altor valori de patrimoniu pe care le dețin și integrarea lor în proiecte de dezvoltare durabilă;

- Proiectul „Cercetarea, reabilitarea și punerea în valoare a Cetății dacice de la Tilișca” a fost finalizată în anul 2007 cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii și Cultelor, în cadrul Programului „Sibiu – Capitală

Culturală Europeană în 2007”, cu colaborarea Consiliului local Tilișca și a cercetătorilor de la Universitatea „Lucian Blaga”;

- Organizarea în Sibiu și județ a manifestărilor naționale dedicate „Zilelor Europene ale Patrimoniului” în anii 2004 și 2007;

- În parteneriat cu Muzeul Național Brukenthal și Facultatea de istorie-patrimoniu a fost demarat „Programul național de protecție a Patrimoniului Cultural Național imobil – eGISPAT pe raza județului Sibiu. Programul este în curs de finalizare;

- D.J.C.C.P.C.N. a participat, alături de Asociația Gaia Heritage, C.N.M. ASTRA, la întemeierea Ecomuzeului Regiunii Sibiului, oferind acestuia sprijin logistic și consultanță;

- Inițierea și colaborare la proiectul complex „Dezvoltare durabilă prin cultură. Itinerariu turistic pe Valea Hârtibaciului cu trenul de epocă pe linia ferată îngustă Sibiu -Agnita”. În cadrul acestui proiect, D.J.C.C.P.C.N. Sibiu a întocmit și înaintat documentația de clasare în Lista Monumentelor Istorice a liniei ferate înguste Sibiu – Agnita, demers încununat de succes.

Activități permanente de consultanță și control privind regimul respectării avizelor pentru intervenții la monumentele istorice și în zonele protejate, precum și a reglementărilor privitoare la comerțul cu bunuri culturale, elaborarea de avize referitoare la documentațiile de urbanism și la proiectele de intervenții la monumente istorice și în zonele protejate, întocmirea documentațiilor de clasare a unor imobile în Lista Monumentelor Istorice, organizarea sau participarea la manifestări științifice naționale și internaționale, completează tabloul general al contribuțiilor specialiștilor D.J.C.C.P.C.N. la protejarea și valorificarea patrimoniului sibian.

Informațiile acumulate și teaurizate în arhiva direcției ne permit să întreprindem o proiecție obiectivă asupra stării actuale a patrimoniului sibian.

*

* *

Patrimoniul cultural județean, trebuie interpretat conform definițiilor corelate uzitate de legislația specifică referitoare la patrimoniu cultural național. Acesta este compus din bunuri culturale mobile și imobile, fapte și fenomene cu valoare deosebită, de interes public, care sunt mărturii de neînlocuit ale potențialului creator uman în relația sa cu mediul natural și cu mediul istoricește constituit de pe teritoriul României, ale istoriei și civilizației naționale și universale. Principalele categorii de patrimoniu sunt:

• **Patrimoniul cultural național imobil**

Județul Sibiu este un județ deosebit de important pentru România datorită patrimoniului său imobil, atât a fondului construit, cât și a peisajului cultural, care înseamnă integrarea elementelor antropice în mediul ambiant. Integrându-se într-o unitate cultural-istorică și geografică mai amplă, numită generic „Sudul Transilvaniei”, teritoriul administrativ actual al județului Sibiu se distinge printr-o mare diversitate culturală.

Creată o dată cu ultima organizare teritorială administrativă a României, pe atunci Republica Socialistă România, această unitate administrativă n-a fost câtuși de puțin unitară; ea a dislocat unități administrative istorice, bine păstrate în perioada interbelică și a rupt relații economice, istorice și culturale tradiționale. Astfel, teritorial, județul Sibiu include suprafețe importante ale fostelor județe Târnava Mică, Târnava Mare, Făgăraș și Alba.

Din punct de vedere al conservării și valorificării patrimoniului construit, ca parte a patrimoniului cultural național putem susține că fostele structuri de profil în domeniu au gestionat cu destulă abilitate fenomenul, patrimoniul imobil suferind incomparabil mai puține alienări, degradări sau

dispariții decât cel al altor județe. Tocmai această unitate a fondului construit și a formelor urbane, în ciuda variantelor datorate fenomenului de fărâmițare a vechilor unități administrative, conferă județului Sibiu importanța aparte de care se bucură, lucru care a culminat cu atribuirea capitalei județului a titlului de Capitală Culturală Europeană în 2007.

Din nefericire, distrugerile masive ale fondului construit s-au înmulțit după 1989, pe fondul degradării morale a universului ideatic și a alterării, sub influența importurilor tipologice de proastă calitate, a sistemului axiologic al habitatului și locuinței. Direcțiile sunt trasate de fenomene antagonice: creșterea forței economice a unor localități, având la bază și un turism care se dorește „cultural”, fără o logistică sau o orientare clară în domeniu, pe de o parte, regresul demografic și sărăcia, pe de altă parte, în special în zonele cu localități cu populație mixtă, întemeiate de sași, cum sunt cele de pe Târnave și Hârtibaciu, părăsite masiv de această populație după 1989.

Patrimoniul imobil al județului se gestionează pe baza **Listei Monumentelor Istorice.**⁹ În sinteză ea cuprinde:

- **Monumente și ansambluri de arhitectură – 512, din care:**
- Biserici ortodoxe 65 din care 7 din lemn;
- Biserici evanghelice C.A. fortificate 63
- Biserici evanghelice C.A. nefortificate 23
- Biserici romano-catolice 10
- Biserici reformate 4
- Biserici greco-catolice 1
- Biserici sinodo-presbiteriene 1
- Sinagogi 1
- Alte monumente 344
- **Situri arheologice 84**

- Clădiri memoriale	8
- Artă plastică cu valoare memorială	42
- Zone istorice protejate	20
Total	665⁹

Monumentele istorice din județul Sibiu aflate pe **Lista Patrimoniului Mondial UNESCO** sunt **siturile Biertan și Valea Viilor**. Ele au fost introduse pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO în anul 1993. O problemă fundamentală care este de natură să împiedice administrarea corectă și legală a acestui patrimoniu de către autoritățile administrației publice locale este absența cadrului administrativ-legislativ, în speță lipsa planurilor generale de urbanism (P.U.G.–uri), precum și a unor strategii de dezvoltare care să fie armonizate cu prevederile acestor documentații de urbanism.

Din categoriile patrimoniului imobil face parte și **patrimoniul industrial** reperat și/sau în curs de clasare, **instalațiile și complexele de industrie țărăneasă preindustriale, monumentele și cimitirele comemorative de război**, precum și **monumentele de for public** (statui, busturi, ansambluri monumentale), unele dintre ele nominalizate în Lista Monumentelor Istorice. Ele sunt în administrația autorităților locale, dar multe dintre ele depășesc interesul, adesea nemanifestat, al acestora.

Patrimoniul cultural imobil al județului Sibiu – o analiză SWOT ¹⁰

Puncte tari	Puncte slabe
- existența multor obiective de patrimoniu major cu caracter de raritate – siturile UNESCO Biertan și Valea Viilor, în sudul Transilvaniei - o rețea de biserici fortificate	- starea proastă a patrimoniului (ce necesită restaurare și consolidare în proporție de 70%) cu costuri foarte mari
- fondul construit este coerent și foarte întins, constituind un suport pentru monumentele menționate	-lipsa documentațiilor de urbanism specifice zonelor protejate – majoritatea fiind făcute neprofesionist
- pe lângă fondul construit foarte valoros, peisajul natural are valoarea recunoscută de sit Natura 2000 (Podișul Hârtibaciului), existând premise pentru valorificarea turistică a întregului ținut	-lipsa studiilor necesare (expertize, analize de fond construit) în majoritatea localităților. Cu puțin efort serviciul de specialitate din CJ Sibiu putea sprijini astfel de lucrări pe baza experienței acumulate în lucrări similare;
- întregul ținut poate fi valorificat turistic prin constituirea unor circuite culturale de mare interes pentru valorificarea integrată a patrimoniului	- infrastructura necorespunzătoare pentru accesul și dezvoltarea activităților de turism
- sudul Transilvaniei și în special județul Sibiu se caracterizează prin multiculturalitate și toleranță, specificitate recunoscută la nivel	- legislația de turism improprie și necorelată cu cerințele protejării patrimoniului

<p>internațional, o reputație ce asigură dezvoltarea industriilor turistice și culturale</p>	
<p>Există panouri de semnalizare generale</p>	<p>-insuficiența semnalizării și explicitării monumentelor pe panouri distincte; lipsa materialelor informative publicitare și de promovare</p>
<p>Există situri foarte valoroase naturale și culturale ce pot fi valorificate</p>	<p>- protejarea peisajului cultural și natural al localităților este un concept necunoscut de către autorități, fiind la nivel de enunț și conceptualizare fără a se lua măsuri efective pentru limitarea intervențiilor și implanturilor de construcții neadecvate (de cele mai multe ori fără autorizații de construcție)</p>
<p>- există specialiști în domenii legate de patrimoniu (arhitecți, restauratori, arheologi, muzeografi, etc)</p>	<p>- nu există la nivelul județului Sibiu, specialiști atestați în urbanism și-n consecință o serie de lucrări în domeniu sunt executate de specialiști ce nu cunosc sudul Transilvaniei și problematicile specifice; lipsa urbanismului participativ cu consultarea și explicitarea documentațiilor pentru cunoașterea</p>

	acestora de către cetățeni
Oportunități	Amenințări
Se observă o deschidere spre problematica patrimoniului – începând din 2007 – un impact al manifestărilor Sibiu – Capitală Culturală Europeană	Lipsa de educație la toate nivelele de vârstă privind problematica patrimoniului și nevoia de implicare a cetățenilor în protecția patrimoniului
Colaborarea cu MCC (în ultimii ani) trebuie continuată ca element de sustenabilitate al Programului Sibiu-Capitală Europeană 2007	Lipsa de colaborare între factorii interesați în gestiunea patrimoniului
Accesarea fondurilor europene destinate atât domeniului culturii și protecției patrimoniului (la nivel urban și rural) dar și domeniilor conexe: infrastructură, turism, agricultură, etc cu respectarea peisajului cultural și natural!	Lipsa coordonării unitare și a monitorizării eficiente privind respectarea legislației dar și prevenirea intervențiilor neconforme;

• **Patrimoniul cultural național mobil** care cuprinde bunuri cu semnificație istorică și documentară, bunuri cu valoare artistică, bunuri cu valoare etnologică, bunuri cu valoare științifică și tehnică. Acestea sunt păstrate în muzee, colecții și biblioteci. Tradiția constituirii instituțiilor de cultură ce teaurizează patrimoniu mobil pe teritoriul actual al județului Sibiu este una din cele mai vechi din România.

Fără îndoială, cea mai veche și mai importantă instituție care administrează un impresionant patrimoniu este **Muzeul Național Brukenthal** din Sibiu.

Al doilea fapt reprezentativ pentru crearea și proliferarea acestor instituții posesoare de patrimoniu cultural mobil este crearea „Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, ASTRA”, înființată la 1861, cu sediul la Sibiu, în cadrele căreia funcționau două din instituțiile sale de bază, „Muzeul Asociațiunii” și „Biblioteca Centrală a Asociațiunii”. Continuatorul tradițiilor muzeografice ale Asociațiunii este astăzi **Complexul Național Muzeal ASTRA**, instituție de notorietate europeană și mondială.

După înființarea Direcției județene pentru cultură Culte și Patrimoniu Cultural Național Sibiu, specialiștii compartimentului patrimoniu mobil, în colaborare cu cei ai C.N.M. ASTRA, au efectuat o cercetare privitoare la starea de conservare a patrimoniului cultural în muzeele orășenești și sătești, în cadrul proiectului „S.O.S. muzeele sătești. Conservarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural național din muzee”.

Pentru evidențierea stării și problematicei patrimoniului mobil redăm mai jos situația actuală a muzeelor municipale, orășenești și sătești, având ca punct de reper anul 1978. A fost luat ca referință acest an deoarece atunci s-au finalizat mai multe lucrări de inventariere și catalogare a tuturor instituțiilor care dețineau sau operau cu patrimoniul cultural național. În același timp, în baza unei legislații a patrimoniului, fosta Direcție a Monumentelor a inițiat un amplu program de restaurare a monumentelor, program de care au beneficiat și muzeele, clădirile fiind modernizate și colecțiile reorganizate.

Muzeul municipal Mediaș, înființat ca muzeu de stat în 1950, avea la origine câteva colecții eterogene, chiar dacă unele erau valoroase. Numărul

obiectelor a crescut de la 600, câte aveau inițial la 10.977 în 1978. Artefactele din domeniul arheologie, istorie, etnografie, științele naturii au fost organizate în patru expoziții permanente și un depozit corespunzător. În acel moment s-a intenționat organizarea unui muzeu regional al zonei Târnavelor, dar proiectul nu s-a finalizat niciodată. Ulterior s-a organizat și un sector special, respectiv **Casa memorială St. L. Roth** iar mai târziu **Muzeul Hermann Oberth**.

Din păcate rețeaua muzeală a Mediașului a rămas aceeași. În momentul actual, atât la Muzeul Municipal, cât și la Casa memorială St. L. Roth sunt în curs de definitivare lucrări de restaurare ale clădirilor, dar ambele imobile care adăpostesc muzeele au fost revendicate. În ceea ce privește activitatea muzeului din Mediaș, prin comparație cu alte muzee municipale este mai degrabă modestă. Printre altele, pe lista CIMEC a Bunurilor Culturale Mobile clasate în Tezaurul Patrimoniului Cultural Național nu apare nici o piesă a acestui muzeu.

Muzeul orășenesc Agnita, înființat în 1957 avea la sfârșitul anilor 70 ai secolului XX peste 5000 obiecte. Colecțiile, parțial organizate într-o expoziție permanentă, într-o casă monument istoric, se axează în special pe obiecte de arheologie, cuprinzând majoritatea epocilor istorice, inclusiv cu o bună prezență a epocii romane. Mai există importante obiecte din perioada medievală, dar și din sectoarele etnografiei săsești și românești. Între timp, muzeul a devenit „Muzeul Văii Hârtibaciului”, titlu sub care activează și astăzi. Muzeul a beneficiat de un proiect integrat de restaurare și o nouă organizare expozițională. Aceasta este asigurată de către specialiștii Complexului Muzeal ASTRA. Punctele slabe ale muzeului constau în lipsa unui personal suficient ca număr și ca pregătire. Astfel, în ciuda titulaturii de „Muzeu al Văii Hârtibaciului”, muzeul nu are nici pe departe structura și infrastructura unui muzeu cu pretenții regionale. Promovarea este minimală,

iar asocierile sale cu alte muzee care ar putea să-i confere un statut într-un sistem regional sau zonal practic nu există.

Muzeul etnografic din Rășinari este cel mai vechi din rețeaua muzeelor sătești. A fost înființat în 1952. La un moment dat avea 15.000 de vizitatori pe an, cifră la care a ajuns doar Muzeul Icoanelor pe Sticlă din Sibiel. Pe lângă obiectele aparținând civilizației populare, muzeul avea un sistem muzeotehnic modern pentru acea dată, detalii bidimensionale, machete, iconografie, ilustrații ș.a.

Muzeul a suferit o adevărată dramă după 2000, când vechiul său sediu, Casa Barcianu, a fost revendicată și retrocedată vechilor proprietari. Colecțiile au fost nevoite a fi mutate și reorganizate. Este absolută nevoie de o viziune globală asupra acestui muzeu și de un proiect întocmit de un colectiv multidisciplinar pentru a reda muzeului statutul de odinioară.

Tot la **Rășinari funcționează un muzeu al Arhiepiscopiei**, deosebit de valoros datorită colecțiilor sale, organizat în fosta casă parohială a parohiei „Cuvioasa Paraschiva”, denumită și „Casa episcopilor”. Obiectele sunt cu predilecție obiecte de cult, dar și cărți rare și obiecte etnografice.

Pe lângă muzeu funcționează și un cerc al picturii de icoane, creatorii fiind copii. Prin comparație cu situația muzeului sătesc, situația acestui muzeu este mult mai bună.

Din păcate, și aici, promovarea și introducerea în circuitul turistic este mult inferioară a ceea ce ar merita o colecție atât de valoroasă.

Poiana Sibiului, a avut inițial o expoziție de obiecte etnografice, mai cu seamă din mediul pastoral care s-a transformat într-un muzeu etnografic.

Problema acestui punct muzeal este tocmai acreditarea, precum și relațiile cu alte muzee de profil sau din rețeaua muzeografică a Mărginimii

Sibiului. Actualmente este doar un depozit, expoziția permanentă fiind dezafectată după 1990.

Muzeul din Galeș - Săliște a fost înființat în 1967, cu expoziții organizate în fostul local al Casei comunale. Având organizate aceste expoziții în nouă săli și cu unele construcții gospodărești în aer liber (casă, anexe, stână), acest muzeu reușește să ilustreze specificul ocupațional, cultura și arta din zonă, strâns legate de meșteșugurile din zonă (Săliște, Galeș, Tilișca, Vale, Rod).

Principalul adversar al acestui muzeu, mai ales după 1989, a fost administrarea sa defectuoasă, tocmai de către administrația publică locală. Considerăm că acest muzeu, în relație funcțională strânsă cu „Reuniunea meseriașilor” din Săliște are un potențial extraordinar, poate cel mai important din zonă. Lipsa unei strategii coerente sau poate a oricărei strategii a făcut ca acest muzeu să ajungă într-un loc de nedorit. Întregul patrimoniu trebuie restaurat, dar clădirile, în special cele gospodărești sunt în situația de a ajunge în precolaps. Principalul efort care se impune aici este restaurarea, într-o primă fază, abia apoi introducerea într-un circuit. Mai există varianta convenabilă de a restaura acest muzeu printr-o întreprindere gen „restaurare școală”, cu posibilitatea vizitării șantierului în timpul restaurării. Obiectele, în schimb, se cer transportate în vederea restaurării într-un centru specializat, cum ar fi Laboratorul de restaurare al CNM ASTRA.

Muzeul protopopiatului Săliște se află într-o stare corespunzătoare. Are personal pentru gestiunea patrimoniului și program zilnic de vizitare. A beneficiat de fonduri din partea MCC, Direcția patrimoniu ecleziastic pentru reparații, conservare și protecția patrimoniului.

Muzeul culturii săliștene a fost organizat în 1977 cu sprijinul logistic al specialiștilor Muzeului Brukenthal. Imobilul în care funcționează este

corespunzător, dar colecțiile se impun inventariate, fișate, reorganizate tematic.

Muzeul parohial de icoane pe sticlă din Sibiel, redenumit azi „**Muzeul icoanelor pe sticlă Preot Zosim Oancea**” a fost înființat în 1971, prin efortul celui al cărui nume îl poartă. În 1978 avea un număr mic de icoane, colecția fiind însă mai veche, datând din 1964. Astăzi muzeul are un total de 700 de obiecte etnografice, dintre care peste 600 de icoane pe sticlă, majoritatea constituind donații.

Muzeul este bine organizat și astăzi, având continuitate. În plus, are o prezentare bună pe internet. Conform statisticilor oferite de personalul muzeului, acesta are anual un număr de 15-20000 de vizitatori. Muzeul beneficiază de calitatea de sat turistic și sit înscris pe Lista Monumentelor Istorice a satului Sibiel și de unele trasee turistice ale Mărginimii Sibiului. Punctele slabe ale muzeului sunt: absența publicațiilor de promovare și a cataloagelor întocmite de către specialiști consacrați și atestați MCCPN și lipsa relațiilor cu alte muzee de profil. Pe de altă parte, întregul complex are nevoie de o altă organizare și valorificare.

Muzeul etnografic din Gura Râului a fost înființat în 1969. În 1974 avea în inventar 11.000 de obiecte privind ocupațiile, respectiv unelte, obiecte de uz casnic, artă decorativă. Patrimoniul a fost obținut în special prin donații. Colecția urma să fie legată de un circuit al instalațiilor tradiționale. Ideea s-a păstrat, dar instalațiile s-au degradat iar colecțiile muzeului nu sunt puse în valoare corespunzător, nici ca expunere, nici ca material promoțional. Este necesară schimbarea locației și în același timp regândirea unui proiect în spiritul integrării muzeului într-un circuit al civilizației bazate pe exploatarea resurselor energetice ale apei, nu doar într-un circuit local, ci într-unul regional.

Muzeul etnografic din Boița a funcționat încă din 1970, la Căminul Cultural din localitate, specificul fiind acela de artă populară și ocupații tradiționale locale. Din păcate, lipsa de preocupare a administrației publice, Boița fiind plasată în componența administrativă a Tâlmaciului, a făcut ca această colecție să fie aproape de dispariție.

Muzeul din Avrig, azi muzeu orașenesc, a fost înființat în 1971. A avut de la început o clădire proprie, cu două expoziții, una de artă populară, cealaltă referitoare la viața și activitatea lui Gheorghe Lazăr.

Deși muzeul funcționează și azi, reprezentarea sa în ansamblul muzeelor sibiene este slabă, muzeul nefiind decât puțin cunoscut. Având la dispoziție un cadru cultural-turistic bine definit, cu Palatul Brukenthal, Biserica Evanghelică și Biserica Ortodoxă „Duminica Floriilor”, casa Gheorghe Lazăr, dar și trasee turistice spre Munții Făgăraș și spre mănăstirea cisterciană de la Cârța, potențialul orașului Avrig și implicit al muzeului este favorabil, dar și în acesta caz, lipsește un proiect de modernizare și valorificare.

Muzeul „Badea Cârțan” din Cârțișoara, înființat la 1971 și organizat într-o fostă reședință nobiliară, are un patrimoniu valoros de icoane (se remarcă aici colecția Matei Țâmforea), cărți, mobilier, textile, port, obiecte de uz casnic, o expoziție pavilionară cu instrumentar agricol și o gospodărie tradițională.

Muzeul este deficitar la capitolul inventarierea patrimoniului și la capitolul conservare, cu toate că s-au executat unele restaurări de obiecte. Proasta organizare internă a muzeului și absența personalului calificat a determinat degradări și pierderi de patrimoniu. Se impune o inventariere exhaustivă a patrimoniului, urmată de o reorganizare și o revizuire a personalului angajat.

Muzeul de etnografie cu specific săsesc din Cisnădioara a fost inaugurat în 1972, având propria sa clădire. Muzeul este valoros, colecțiile sale, deși cu titlul „colecții de etnografie săsească”, acoperind un palier din majoritatea categoriilor patrimoniului cultural, nu doar din etnografie.

Muzeul funcționează bine și astăzi, cu atât mai mult cu cât Cisnădioara este un pol al turismului sibian. Din păcate, ca și în alte situații, muzeul nu este inclus într-un circuit mai amplu. Considerăm și aici implicarea administrației nesemnificativă.

Muzeul industriei textile din Cisnădie a luat ființă în 1974, cu o tematică inedită. Pe lângă patrimoniul industrial, muzeul prezintă condițiile și etapele dezvoltării industriei textile, de la formele îndeletnicirii casnice, trecând prin industria manufacturieră și până la industria textilă dezvoltată. Muzeul funcționează și în prezent, dar problemele sunt aceleași, respectiv slaba lui promovare la nivel zonal și regional, în contextul absenței unui circuit tematic sau integrat.

Alte muzee și colecții muzeale, cu probleme de conservare, restaurare și valorificare a patrimoniului, mai mult sau mai puțin asemănătoare cu cele de mai sus sunt: Muzeul locomotivelor, Sibiu, în proprietatea SN CFR; cu toate exponatele înscrise în Lista Patrimoniului Cultural Național Mobil, Muzeul Consistoriului Evanghelic C.A., organizat în cadrul Centrului Cultural „G.D. Teutsch”, Colecția Bisericii Evanghelice C.A.- Biertan, Casa – Muzeu de etnografie și istorie locală Cristian, în subordinea Consiliului local, Muzeul de etnografie și artă bisericească „Dr. Ioan Stroia” din Fântânele, Muzeul „Sigmund Dachler” –Știință și tehnică de la Uzina electrică din Sadu, Expoziția muzeală de etnografie și istorie locală - Turnu Roșu, Expoziția de istorie locală - Moșna, Expoziția de istorie locală - Valea Viilor, Colecția

muzeală - Poplaca, Muzeul sătesc - Tilișca, Colecția muzeală - Racovița, Colecția muzeală din Axente Sever.

Biblioteci și arhive deținătoare de patrimoniu cultural național mobil sunt Biblioteca ASTRA, Biblioteca Muzeului Național Brukenthal, Arhivele Naționale, filiala Sibiu, alături de cele ale instituțiilor de cult.

Patrimoniul imaterial

Așa cum este definit de **Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial**, prin **patrimoniu cultural imaterial** se înțeleg practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele, abilitățile - împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora - pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Acest patrimoniu cultural imaterial, transmis din generație în generație, este recreat în permanență de comunități și grupuri, în funcție de mediul lor, de interacțiunea cu natura și istoria lor, conferindu-le un sentiment de identitate și continuitate și contribuind astfel la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană.

Caracteristica fundamentală a acestui patrimoniu este că el trăiește prin manifestările de zi cu zi ale oamenilor, se transformă odată cu mentalitățile și deprinderile lor și prin urmare este cel mai perisabil.

De cercetarea, clasarea, conservarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural imaterial se ocupă, ca instituție specializată, alături de așezămintele de cultură și societatea civilă, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul –Junii Sibiului”.

*

* *

Identitatea culturală sibiană, oglindită în caracterul fundamental european al artefactelor sale, în vocația umanistă și iluministă a creațiilor spirituale, în specificitatea multiculturală și multietnică a patrimoniului său material și imaterial, a reprezentat premiza care a plasat Sibiu pe agenda capitalelor culturale europene. Dacă vom ști să ne conservăm patrimoniul cultural și natural, dacă vom avea priceperea să îl convertim în proiecte de dezvoltare durabilă, viitorul se prefigurează în culori luminoase.

Succesul Proiectului „Sibiu – Capitală Culturală în anul 2007” a demonstrat paradigma conform căreia Sibiu, prin cultura și patrimoniul său, poate reprezenta viitorul românesc într-o Europă unită.

Note și bibliografie

¹ **Notă.** La elaborarea prezentei conferințe au stat la bază documentele din arhivele fostului O.J.P.C.N. Sibiu și ale D.J.C.C.P.C. Sibiu, precum și informațiile foștilor colegi din cele două instituții cărora le mulțumesc pentru ajutor. De asemenea, au fost consultate următoarele studii și comunicări:

- Avram, Alexandru, Bucur, Ioan, *Din problematica ocrotirii monumentelor istorice sibiene (1977-1989)*, în vol.: „Zone istorice urbane. Delimitare, gestiune, politici de vitalizare, Alba Iulia, 1993, p. 68-73;
- Avram, Alexandru, Bucur, Ioan, *Aspecte privind ocrotirea monumentelor istorice din județul Sibiu în perioada 1990-1996*, în: „Buletinul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice (C.N.M.A.S.I.)”, nr 1, 1997, p. 93-95;

- Ban, Gheorghe, *Problematika conservării patrimoniului cultural național deținut de Muzeul Brukenthal*, în: „Studii și comunicări”, Seria Istorie, vol. 21, p. 343-348.

² Vezi: David, Gheorghe, Năgler, Doina, *Breviarul Brukenthal*, Sibiu, 1981; Pascu, Constantin, *Cartea românească veche în Biblioteca Brukenthal*, catalog, Sibiu, 1976; Năgler, Doina, *Catalogul transilvanicelor*, 2 vol., Sibiu, 1774, 1982; Braicu, Doina, *Cartea veche românească în Biblioteca Mitropoliei Ardealului*, Sibiu; Avram, Alexandru, *Gravura italiană în colecția Muzeului Brukenthal*, Sibiu, 1976; Idem, *Gravura franceză în colecția Muzeului Brukenthal*, Sibiu, 1981; Șerbănescu, Olga, *Catalogul cărții străine din secolul al XVI-lea*, vol. I, Sibiu, 2007; Tudoran, Ciungan, Maria Olimpia, *Arta italiană sec. XVI-XVIII în Pinacoteca Brukenthal*, Sibiu, 2007; Avram, Alexandru, Bucur, Ioan, *Topografia monumentelor istorice din Sibiu*, 1999; Avram, Alexandru, *Topografia monumentelor istorice din Mediaș*, Sibiu, 2007; Ban, Gheorghe, Bucur, Ioan, Crișan, Vasile, *O abordare interdisciplinară a problematicii patrimoniului imobiliar. Studiu de caz la Muzeul Municipal Mediaș*, în: *Analele Muzeului Banatului*, IV, 1998, p 503-511; Crișan, Vasile, *Sibiul vechi văzut din perspectiva postmodernă*, în: „Transilvania”, serie nouă, an XXXI (CVII), nr. 4, Sibiu, 2002.

³ Principalele acte normative în domeniul exportului de bunuri culturale în perioada 1990-2000 au fost: Instrucțiunile 1846/20.02.1990, Normele nr. 350/27.03.1991 privind exportul creațiilor tehnice și științifice, Ordinul M.C. nr. 1005/1994, Ordinul nr. 1061/29.08.1994 privind metodologia activității de export a bunurilor culturale, care înlocuiește normativele precedente. Ordinul 1284/12.11.1996 emitea normele metodologice privind criteriile unice de clasare a bunurilor culturale care fac parte din P.C.N. și metodologia de eliberare a certificatelor de export. Ele au rămas în vigoare până la apariția

Normelor elaborate pe baza Legii 182/2000 privitoare la protecția P.C.N. mobil.

⁴ Vezi: Bucur, Corneliu Ioan, *Războiul meu pentru reformă (jurnal de front)*, Sibiu, 2000, p. 154 și urm.

⁵ Instituirea, prin Legea monumentelor istorice, a obligativității elaborării documentațiilor de urbanism (P.U.Z.-uri, P.U.G.-uri cu regulamentele aferente), precum și prevederea legală a necesității *Obligației de folosință* ca servitute a proprietarilor în favoarea monumentului istoric, au preluat obiectivele acestui document.

⁶ Pentru principiile medicinei imobiliare și necesitatea Fundației vezi: Ban, Gheorghe, Bucur, Ioan, Crișan, Vasile, *O abordare interdisciplinară a problematicii patrimoniului imobiliar. Studiu de caz la Muzeul Municipal Mediaș*, în: *Analele Muzeului Banatului*, IV, 1998, p 503-511. Fundația de medicină imobiliară a rămas în faza de proiect.

⁷ În anul 2009 autorul prezentei conferințe a participat, într-un colectiv coordonat de dl. Marius Halmaghi, la elaborarea *Masterplanului culturii județului Sibiu pentru perioada 2010-2020*. Detalii privind strategiile și politicile Uniunii Europene și a statelor care au aderat, inclusiv a României au fost prezentate în mss. *Masterplan, Cap. I, Analiza politicilor în domeniul culturii la nivelul Uniunii Europene și național*, p. 3 și următoarele, în Arhiva C.J. Sibiu.

⁸ Decretul C.P.U.N., nr. 187 din 30 martie 1990 pentru acceptarea Convenției privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural adoptată de Convenția de la Paris, în M.O. nr. 46 din 31 martie 1990.

⁹ Prima Listă a Monumentelor Istorice (L.M.I.) a fost întocmită în 1991. Deoarece ea nu a fost aprobată prin lege, prin hotărâri judecătorești s-au aprobat multe intervenții neavenite asupra patrimoniului construit din

VASILE CRIȘAN 53

rezervațiile de arhitectură. Pe baza propunerilor specialiștilor D.J.C.C.P.C. ea a fost actualizată în 2004. Datele din această Listă sunt menționate în sinteza de față.

¹⁰Arhiva Consiliului Județean Sibiu, Halmaghi, Marius, Crișan, Vasile, *Masterplan, Cap. I, Analiza politicilor în domeniul culturii la nivelul Uniunii Europene și național*, mss, 2009.